

ELSŐ
OLVASÓKÖNYV

KATHOLIKUS NÉPISKOLÁK SZÁMÁRA

A SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTÉ

BÁRÁNY IGNÁCZ

TANITÓKÉPEZDEI IGAZGATÓ-TANÁR

HARMINCZEGYEDIK KIADÁS

BUDAPEST

KIADJA A SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT

1905

STEPHANEUM NYOMDA R. T.
Budapest, VIII., Szentkirályi-u. 28.

Az iskola.

Eddig *otthon* voltunk és játszottunk. Most *iskolába* járunk és tanulunk. Az iskolában sok minden másképen van, mint otthon. Hosszú padokon gyermekek ülnek egymás mellett. Kezeik pihennek. Szemeik a tanítóra vannak függesztve.

A tanító int. A gyermekek fölállanak, keresztet vetnek s így imádkoznak:

Isten nevében kezdem el. Ő segéljen kegyelmével! Ha ő segít, mi sem nehéz. Ha ő elhagy, erőnk elvész. Azért legjobb e föltétel: *Isten nevében kezdem el!*

Most megkezdődik a tanítás. A tanító sokat beszélget a gyermekekkel az atyáról és az anyáról, a testvérekről és a cselédekről, a kicsiny és a nagy állatokról, a virágokról, a napról, a holdról és a csillagokról. Sok szépet mond Istenről. Ezt igen örömest hallgatják a gyermekek. Mellette még a játékról is megfeledkeznek.

De nemcsak hallgatnak, hanem maguk is tesznek valamit. A tanítónak egy szavára elöveszik táblácskájokat és palavesszőjöket. Leírják, a mit a tanító mond, vagy a mit az iskolatáblára írt.

Most az olvasásra kerül a sor. Utoljára számolnak.

Így hamar mulik az idő. Már üt az óra. Vége a tanításnak.

A gyermekek rendbeszedik *tanszereiket*, fölállanak, keresztet vetnek és imádkoznak:

Jó Isten! Az oktatásnak vége lett. Legyen neked érte hála s tisztelet.

Az iskolás leányka.

Volt egy leányka, kit Julcsának hívtak. Julcsa még kicsiny volt, de már sokféle imádságot és verset tudott. Alig várta, hogy iskolába járhasson. Végre ennek is eljött az ideje. Édes anyja táblát és palavesszőt vett neki. Azután elvezeté az iskolába. Julcsa igen szeretett iskolába járni, soha sem ment későn és vigyázva hallgatta a tanító úrnak minden szavát.

Otthon mindig megtanulta, a mit a tanító úr leckére adott. Táblácskájára pedig írt és rajzolt.

Különösen tetszett neki, a mit az iskolában a kisded Jézusról és a jó gyermekekről hallott. Ezt mindig elbeszélte otthon szülőinek és testvéreinek.

Nemsokára írni és olvasni is megtanult. Mivel pedig oly *szorgalmas és figyelmes* volt, szülői és a tanító úr igen szerették őt.

* * *

Ha iskolába érkezel, az ajtót csendesen nyisd föl és illendőképen menj be tanítódnak örömére. Szájad nyitván köszöntésre, add másoknak értésére, hogy most be oly gyermek lépett, a ki már tud becsületet.

* * *

Tanulni jösz iskolába, ne töltsd az időt hiába! Ne csacsogj, se ne tekintgess! Csendesen ülj, légy figyelmes. Miket

tanítód mond s mutat, jól megjegyezd mindazokat. Ha kérdez, felelj okosan, bátran, de alázatosan!

* * *

A mit tanítód mond, azt tedd! A mit megtilt, azt kerüljed! Neki engedelmeskedned legelső kötelességed. A ki rossz és engedetlen, jó szóra is érdemetlen.

* * *

Ha szükséges lesz kimenned, kérned illik engedelmet. A szükség nélkül kijáró mutatja, hogy rest tanuló.

Ne légy goromba.

Feri és Jóska együtt mentek iskolába. Jóska elővette útközben írását és mutatta Ferinek. Ez megnézte az írást és így szólott: «Ejnye, Jóska! te sok hibát tettél és nem írtál szépen». Erre meg akarta neki a hibát mutatni. De Jóska megmérgesedett, kikapta Feri kezéből az írást és öklével megtaszigálta öt.

Feri nem taszította vissza. Békésen ment tovább, de így szólott: «Jóska! megmondom a tanító úrnak, hogy megtaszigáltál».

«Mit bánom, — felelt Jóska, — mondd meg!»

Mégis, mikor már közel voltak az iskolához, Jóska engesztelni kezdé Ferit: «Te Feri! hallod-e? Ne szólj a tanító úrnak! Hallod-e? Nem taszigállak meg többé, sem meg nem verlek».

Feri rátekintett Jóskára. Látta, hogy ez szomorú és fél. Jóska ekkor jobbját nyujtá feléje és bocsánatot kért. Erre Feri is kezet adott neki és mondá: «Én megbocsátok! Legyen elfelejtve!»

Jóska *goromba* volt mérgében, de *megbánta és bocsánatot kért.*

Feri *mérsékelte magát*, *megbocsátott* Jóskának és *kibékült* vele.

A kis tanuló.

Kicsiny voltam, most nagy vagyok. Olvasni, írni tanulok. Anyám ölén nem ülök már, el-elrepülök, mint madár. Ha csengetnek, ugrom, megyek, könyvem veszem, sapkát teszek. Leckém figyelve hallgatom s mindig-mindig megtanulom. Tudom bizonynyal: engemet jó tanítóm ezért szeret.

Iskolába hivogató.

Hallod-e már a csendítést! Jösz te, pajtás! kérlek. Későn járni s mulasztani igen-igen félek. Lám, a mi jó oktatónk szívből örül annak, ha tanítványi egyig iskolában vannak.

A ház.

Az emberek *házban* laknak. A háznak van fala és födele. A falat a kömíves rakja köből vagy téglából! Vannak vályogból, sárból vagy földből készített falak is. Némely szegény emberek fából rakják a ház falát.

A ház födelét az ács készíti. Előbb összeállítja gerendákból, azután meglécezi, végre befödi zsindelylyel vagy cseréppel. Kinek sem zsindelye, sem cserepe nincs, az szalmával vagy náddal födi be házát.

A házban *szobák* vannak. Némely házban csak egy szoba van, másutt több. A szobának ajtaja és

ablaka van. Az ajtón bejárunk a szobába. Az ablakokon át világosság megy a szobába.

Csaknem minden házban van *konyha*, *éléskamra* és *pince* is. A konyhában sütnek, főznek. Az éléskamrában az élelmiszereket tartják. A pincében fát, bort, tejet, burgonyát és más egyebeket tartanak.

Némely házban kézmívesek laknak. Ezeknek *műhelyre* is van szükségök. A kézmívesek a műhelyben dolgoznak.

* * *

A lakószoba be van bútorozva. Legszükségesebb *bútorok* az ágy, a szekrény, az asztal, a székek. Vannak más bútorok is.

Az ágyban alszunk. Álmunkban az örangyal őrködik fölöttünk. Lefekvéskor így imádkozunk:

Kicsiny vagyok s erőtelen. Jó Istenem! te légy velem. Úgy nem félek, ha sötét van, hogy valami esik rajtam. Jól aluszom, míglen holnap parancsodra fölkel a nap.

Oh, édes őrangyalkám! szépen kérlek, vigyázz reám. Légy vezérem, hogy míg élek, mindig jó és jámbor legyek. S holtom után vezess be az Istenhez mennyekbe.

Midőn pedig fölébredünk, így imádkozunk:

Álmomból nyugton ébredek s hozzád, Isten! föltekintek. Jóságod az éjen át fölöttem atyai gonddal őrködik. Őrizz nappal is engemet, hogy baj ne érje éltemet. E világon a míg leszek, mindent tetszésedre teszek.

Az asztalnál dolgozunk és eszünk. Az ételt és az italt Isten adja. Evés előtt tehát így imádkozunk:

Mennynek Ura! adakozó kezedből él itt minden,

Ma is ételt, italt nekünk jóságod adott ingyen. Áldj meg minket s ez eledelt! Adj oly elégedő szívet, mely szegénynek adni szeret.

Evés után pedig így adunk Istennek hálát:

Mennynek Atyja! elégségig használtuk jótétedet. Hála neked jóságodért, mely mindennap ér minket.

Mi ez?

Télen át nagyon szeretjük, hasábfával élesztgetjük. Nagyon kedves a szobában, mikor pattog legjavában. Nyáron is, ha ez nem volna, a gazdasszony nem tálalna. Nála főzik az ebédet. Ne nyúlj hozzá, mert megéget.

* * *

Ki a leggyorsabb festő?
Mi kész s mégis mindennap újra csinálják?

A gyufa.

Egy kis fiú szeretett a gyufával játszani. Pedig ez meg volt neki tiltva. Sokszor mondta neki édes anyja, hogy a gyufa nem gyermekek kezébe való.

Egyszer a kis fiú gyufát talált a konyhában. Az istállóba szökött vele, hogy senki se lássa meg. Ott meggyújtotta a gyufát és nézte, hogyan ég. A gyufa pedig szép lánggal égett.

Egyszer csak megpörkölte a kis fiú körmét. A kis fiú erre elveté az égő gyufát és a szalmára dobta. A szalma elkezdett égni.

A kis fiú most nagyon megijedt és elszaladt. Édes anyjának nem mert szólni.

Az istállóból azután a padlásra kapott a láng.

Meggyuladt a háztető is. És a láng most oly magasra csapott, mint a torony.

Ijedten kiáltották az emberek: *Tűz van! Tűz van!* Félreverték a harangokat. És mindenki sietett oltani a tüzet.

De a kis fiú szüleinek házát már nem lehetett megmenteni. A tűz még a szobába is behatolt. És minden porrá égett, a mi csak a házban volt.

Mire az éj beállott, a kis fiú szüleinek semmijök sem volt már. Nem volt kenyerök, ruhájok, ágynemüjök. Nem volt mit enniök, magukra venniök. Nem volt hova feküdniök.

Oh, mily keservesen sírtak a szegény szülők! És ennek saját édes fiok volt az oka!

A család.

Csaknem minden házban van atya, anya és gyermekek. Ezeket együtt *családnak* hívják.

Minden családban a *fő* az atya és az anya. Ezeket együttvéve *szülőknek* nevezzük.

Egy atyának és anyának gyermekei *testvérek*. A jó testvérek szeretik egymást.

A hol meg a nagyatya vagy nagyanya is él, az is a családhoz tartozik. A nagyatya és a nagyanya már öregek. Ők sokat fáradtak gyermekeikért és unokáikért. Megérdemlik hát, hogy ezek szeressék őket.

A családhoz tartoznak a cselédek is. Más oly személyek is lakhatnak a házban, a kik a szülőknek és a gyermekeknek segítségére vannak.

Jó emberek jól bánnak a cselédekkel.

A gyermek és a szülők.

Születése után sok ideig igen kicsiny a gyermek. Ekkor még sem állani, sem járni nem tud. Maga enni, inni sem bir. A kis gyermek igen gyenge és tehetetlen.

De Isten szereti őt, azért adott neki szülőket. Szülői gondoskodnak róla. Megadják neki, a mire szüksége van. Édes anyja karján hordozza őt. Ülni, állani, járni, beszélni és imádkozni tanítja őt. Mindent eltávolítanak tőle a szülők, a mi neki ártana. Intik a gyermeket s megmondják neki: mi jó, mi rossz. A szülők jók. A jó gyermek szereti őket és szót fogad nekik.

Idővel nagyobb lesz a gyermek és iskolába kezd járni. Az iskolában beszélni, írni, olvasni és számolni tanul. Sokat hall az Atya Istenről, az ő egyszülött Fiáról, az Úr Jézus Krisztusról és a Szentlélek Úristenről, a Boldogságos Szűz Máriáról, a szent őrzőangyalról. Ügyes, jámbor és jó lesz. De a gyermek még most sem elég erős. Még nem bir dolgozni. Élelmét még nem képes megkeresni magának. Ha szülői nem volnának, talán éhen halna.

A szülők gondoskodnak még most is róla. Azok adnak neki ételt, italt, ruházatot és lakást. Azok ápolják őt. Azok küldik őt templomba és iskolába, hogy jó legyen és üdvözüljön.

A szülők sokat dolgoznak és fáradoznak gyermekökért. De örömest dolgoznak és fáradoznak érte, csak szófogadó és jó legyen.

* * *

Iskolából hazamenet köszöntsd szépen szülőidet! Nyájas légy testvéreiddel, úgy szeretnek téged, hidd el!

A jó gyermek otthon.

Mihelyt Katica reggel fölébredett, gyorsan fölkelt. Megmosdott friss vízzel, megfésülködött és felöltözött. Erre elvégezte reggeli imádságát. Azután átolvasta leckéjét, átnézte föladatát és takarítani segített édes anyjának.

Ha valahová küldék szülői, gyorsan ment és csakhamar otthon volt megint. Ha valami nem tetszett szülőinek, csak intettek és Katica rögtön abbahagyta. A mit az asztalnál atyjától vagy anyjától kapott, azzal meg volt elégedve. Soha sem mondta: «Ez nekem nem kell!» Még csak kenyeret sem vágott soha szülőinek engedelme nélkül. Nyalakodni vagy torkoskodni meg épen nem szokott.

Ruháit kimélte. Mindig vigyázott, hogy be ne mocskolja vagy el ne szakítsa azokat.

Ha a lefekvés ideje eljött, jó éjt kivánt szülőinek, imádkozott, gyorsan vetközött le, ruháit egy helyre rakta és lefeküdött.

Katica elaludott, Isten angyalai örködtek fölötte.

* * *

Otthon jól viseld magadat! Ki-ki a mint vet, úgy arat. A mit atyád, anyád akar, azt siess megtenni hamar. Ne kérdezd, hogy *miért? minek?* Ők javadra törekszenek.

* * *

Tégy mindent saját helyére, hogy — ha kell — ott legyen kézre. Így nem romlik s tisztán marad. A jó rendből sok jó fakad.

A háladatos gyermek.

Anna egy este a házajtó előtt ült és szülőiről gondolkozott. Épen azt forgatá elméjében, mily sok jót tettek már vele szülői. Táplálták, ruházták, jól nevelték, iskolába küldték, könyveket vettek neki. Elgondolá, hogy szülői milyen jók hozzá és mennyire szeretik őt. Ő is nagyon szerette szülőit s így szólt magában: «Bárcsak én is adhatnék nekik valamit!»

Ekkor eszébe jutott, hogy pár nap előtt az erdő szélén érőfélben levő epret látott. Befutott hát anyjához a házba és mondá: «Édes anyám! kérem, engedje meg, hogy a réten túl, az erdőszélbe menjek. Csak hozni akarok onnan valamit és azonnal visszajövök».

Anyja megengedte és Anna elment az erdőszélbe. Fölkereste ott az epret, mely ezalatt megnőtt s megpirosodott. Leszedte szárastól és két szép bokrocskába kötötte.

Szülői már a házajtóban ültek, mikor Anna visszatért. Vidám arccal lépett eléjök és nyájasan mondá: «Édes atyám és anyám! hoztam valamit önöknek». És mindegyiknek egy-egy eperbokrocskát nyujtott át.

Anna így mutatta meg szülői iránt való háláját. *Ő háladatos* gyermek volt.

* * *

Láttam én egy szép galambkát, hogy etette fiacskáját. Én is mikor éhes vagyok, anyámtól kenyérkét kapok.

S mikor már kezembe vettem és szépecskén megköszöntem, a mit világért sem adok, anyámtól egy csókot kapok.

Ne civakodjatok.

«Ne bántsd az én babámat és ne játszál az én konyhámmal!» — kiáltott mérgesen a kis Margit testvérére, Imrére.

«Azért is! — kiáltá vissza Imre. — Te is mindig húzogatod kocsimat és elveszed ostoromat, hát én is játszhatom a te játékoddal.»

Margit igen megharagudott, lábával tombolt és meg akarta Imrét verni. Imre védelmezte magát. Oly lármát csapott a két testvér, hogy anyjok ijedve futott be a mellékszobából. És látta a két rossz gyermeket, a mint egymást ütötték és hajoknál fogva rángatták. Margitnak karja, Imrének pedig orra vérzett. És mindkettő keservesen sírt.

«Mi történt itt?» — szólt komoly hangon édes anyjok.

Mindegyik gyermek zokogva mondta el panaszát.

«Oh, ti rossz gyermekek! miért nem fértek össze? Ha okosak akartok lenni, jövőre játszatok együtt! Egyik napon konyhával és babával, másikon kocsival és ostorral. Így azután jobb kedvvel játsztok és többé nem fogtok civakodni.»

Margit és Imre szót fogadtak. Azontúl együtt játszának és nem civakodtak többé.

Az udvar.

Az *udvar* a ház mellett van. Az udvaron futkosnak a tyúkok, csirkék, kacsák, ludak, pulykák. Ezek *baromfiak*. Ha megszomjaznak, a kúthoz mennek. Ott a vályúban mindig találnak vizet.

Az udvaron van az *ól* és *istálló* is. Az ólban sertések vannak. A malacokat sokszor kieresztik az udvarra is, hogy futkoshassanak. Az istállóban lovak, ökrök és tehenek vannak. Ezek a jászolból esznek.

Az istálló mellett van a *szekér-* vagy *kocsiszín*. Ide tolják be a szekeret és kocsit, hogy födél alatt és árnyékban legyenek.

Némely udvarban *csür* vagy *pajta* van, hogy ide lehessen rakni a kalászos kévéket.

* * *

Hány szeg kell a jól elkészített kocsiba?

A háziállatok.

A ló, a tehén, az ökör, a sertés, a tyúk, a pulyka, a lúd, a kacsa, a kutya, a macska *háziállatok.*

A lovat kocsi vagy szekér elé fogják. A mezei munkáknál is nagy hasznát veszik.

A tehenet fejik és tejet ad.

Az ökör az ekét és szekeret húzza.

A sertést meghizlalják s belőle húst és szalonnát kapunk.

A tyúk tojással látja el a házat. Húsa is jóízü.

A pulyka húsa jó sültül szolgál.

A lúd és kacsa tollával ágynemüeket töltenek meg, húsukat pedig eledelul használják.

A kutya a házat őrzi.

A macska az egereket és patkányokat pusztítja.

A ló rúg vagy harap. A tehén és az ökör szarvával döf. A kutya harap. A macska karmol.

A tehén.

Jó állat a tehénke, reggel tejecskével vendégel, délben pedig hússal, leveskével.

Turós lepényt, galuskát sem lehetne enni, ha nem hagyná magát a jó boca megfejni.

Mert a turót nem másból csinálják, mint tejből. A vajat sem köpülik másból, mint tejfelből.

Szappant főznek faggyúból, hogy tisztán járhassunk, nagyon sok gyertyát öntenek, hogy este láthassunk.

S hogy borzas ne maradjak, fölkelvén az ágyból, édes anyám fésült vett a boca szarvából.

Hát a bőre mivé lesz? Lószerszámot varrnak abból, és tartós csizmát a munkás magyarnak.

A fölingerelt kutya.

Benkő és Pista rossz, garázda fiúk voltak. Ezeknek nagy kedvök telt a szegény állatok kínzásában. Egyszer egy ház előtt mentek el, melynek udvarán láncra kötött kutya őrködött. A kutya megugatta őket. Erre teleszedték zsebeiket éles kövekkel s a szegény kutyát egész tüzzel kezdték hajigálni. A kutya ugatott és vonított fájdalmában, fogait csattogtatta s megmegrántá láncát, hogy elszabadulhasson. A rossz fiúk most botokat fogtak és ütni, verni kezdték a kutyát. A kínozott állat végre minden erejét összeszedé, neki ugrott a fiúknak és — a lánc elszakadt.

Futásnak eredtek a fiúk. De a kutya utólérte őket. Mindkettőt földre rántá s arcukat, karjaikat és lábaikat erősen megmarta.

A kecske.

A kecske négylábú állat. Szarvat visel és szakállat. Sajtot csinálnak tejéből, cipőt, topánt a bőréből. Szőrének is hasznát veszik. Húsát juh-hús gyanánt eszik.

Szereti a kertészséget, ha rá gondol, mindjárt béget. De a lombos ágacskának s a nagyfejű káposztának sehogy sem lenne kedvére, ha rá biznák ökelmére.

Az én tyúkom.

Van nekem egy kendermagos, pettyegetett tyúkom. Korán reggel, délben, este, mindig van rá gondom. Tyúkom mondja: *koty, koty, koty! gazdasszonyom gondoskodj.* Azt is mondja: *kotkodács! mindennapra egy tojás.*

A kert.

A ház mellett van a *kert.* Körül van véve kőfallal, palánkkal vagy sövénynyel. (Ugyan miért?) A kerítésnek van ajtaja is. Azon járnak be a kertbe.

A kert *ágyakra* van osztva. Az egyikben nő a tulipán, a szegfű, a rózsa, a viola. Ezek *virágok.* A másik ágyban nő a borsó, hagyma, saláta, celler, petrezselyem, répa. Ezek *kerti vetemények.* Néhol vannak almafák, körtefák, cseresznyefák, szilvafák. Ezek *gyümölcsfák.*

A kertben vannak virágok, vetemények, gyümölcsfák. Ezek mind a földből nőnek ki, ezek *növények.*

Midőn a hó elolvad, az ibolya kivirít, a fecske és a gólya messze földről megérkezik, itt a tavasz.

Azonnal fölássák a kertet, az ágyakba elvetik a magvakat. A jó Isten esőt és napfényt küld rájok. Nemsokára minden mag kikel. Az ágyak szépen kizöldülnek. A fák meg vannak rakva illatos virágokkal.

Ha azután nem engedjük, hogy a gyom elhatalmasodjék a kertben, vagy a szárazság és a férgek tönkretegyék a veteményeket, őszszel lesz mit télire eltenni.

A kis madarász.

Péter: Anyám, anyám! nézze csak, madaram van.

Anya: Madarad? és hol vetted?

Péter: A kert sövényében fészket találtam. És most este csöndesen oda lopakodván, mikor ki akart repülni, szárnyánál fogva megkaptam.

Anya: És mi volt a fészekben?

Péter: A fiai, édes anyám! Oly kicsinyek, hogy még tolluk sincs.

Anya: És mit akarsz a madárral csinálni?

Péter: Kalitkába teszem s az ablak elé akasztom.

Anya: És a szegény kicsinyekkel mi történik?

Péter: Oh, azokat is elhozom magammal. Etesse, nevelje majd őket számomra az anyjok.

Anya: Várj, Péter! Előbb kérdezek tőled valamit. Ha valaki tégedet, hugocskádat és anyádat szoros szobába zárna, hogyan éreznéd ott magadat?

Péter: Ah, édes anyám! nagyon rosszul. Sírnék, jajgatnék és halálra búsulnám magamat. De azt csak nem teszi senki!

Anya: De megteszi, ha oly irgalmatlan és kegyetlen, mint a madárhoz és fiaihoz te akarsz lenni. Elhozod tehát a madárfiakat és kalitkába zárod?

Péter: Nem, édes anyám! nem teszem. Bocsásson meg, hogy a szegény állatokhoz oly kegyetlen voltam. Nem gondoltam meg, mit teszek. Ime, eleresztem az öreget itt, hadd röpüljön fiaihoz!

Anya: Igy van jól, édes fiam! Sohse felejtsd el: *Az állatokat is Isten teremtette, hogy életöknek örüljenek. Nagy kegyetlenség volna tőlünk, ha rövid életöket megkeserítenők.*

Kandi Klára.

Hajdanában Kandi Klára, kacsintgatván egy almára, neszt hall az almafában és fölsóhajt magában: «Ejnye, ejnye, de jó lenne, ha megtudnám, mi van benne».

Lábujjhegyre ágaskodva s a vén fába kapaszkodva, fölér annak odváig. De nem örül sokáig, mert egy darázs úgy megszúrta pisze orrát, majd átfúrta.

A Kandinak megesett. Fájdalmában elesett. S úgy megdagadt fitoskája, alig ismert rá mamája.

A méhecske.

A méhecske napestig száll, míg magának ételt talál. Mégis mindazt meg nem eszi, a felét is haza viszi.

A feléből házat épít, más feléből mézet készít. Lesz is télen jó falatja, mert nyáron megtakarítja.

Szeretem én a kis méhet. Készít nékem édes mézet. De még jobban a szorgalmát, követem is jó példáját.

A templom.

A *templom* nagy épület, hogy sok ember elférjen benne. Többnyire köből van építve. Egyik oldalán a *sekrestye* van. Itt öltözködik a pap. Itt tartják az

istentisztelethez való szent eszközöket. A templom talaja többnyire kőlapokkal van kirakva.

A templomnak főbejáratával szemben áll a *főoltár*. Ez a legszebb oltár a templomban. Itt van az *Oltáriszentség*. A főoltáron kívül még két vagy több *mellékoltár* is van a templomban. Az oltároknál szentmisét mondanak.

A templomban egy kőmedencze is van, melynél az újonszülötteket a pap megkeresztẽli. Ez a *keresztelőkút*. — A templomnak egyik oldalán pedig a *szószék* (prédikálószék) áll. Erről hirdeti a pap Isten igéjét és erről tanítja a népet.

A templomban oly székek is vannak, melyekben a gyónókat hallgatja ki a pap. Ezek *gyóntatószékek*.

Az ájtatoskodók számára padok is vannak a templomban.

A bejárat fölött van a *kar* (kórus). Itt áll az *orgona*. Istentisztelet alatt ezen orgonál a kántor.

A szent *kereszt*, mely Jézusnak halálára és irántunk való szeretetére emlékeztet, több helyen is látható a templomban.

Csaknem minden templomnak van *tornya* is. Ennek csúcsán szent kereszt áll. A toronyban függenek a *harangok*. Ezeknek hangja majd imádságra int (reggel, délben és este), majd a templomba hívja a jámbor embereket. A holtak fölött is megszólalnak a harangok. Vízáradás, tűz és más veszély idején félreverik a harangokat.

Többnyire *óra* is van a tornyon. Ezen már messziről meg lehet látni, hogy hány óra? A toronyóra ütését messziről is lehet hallani.

A templom *Isten háza*. Benne tartatik az *isten-*

tisztelet. Vasárnapokon és ünnepnapokon minden jó keresztény részt vesz az istentiszteletben. Hétköznapokon is mennek egyházba, kiknek nincs szorgos munkájok. Az iskolás-gyermekek naponkint mennek templomba. Hétköznapokon csak *szentmiséből* áll az istentisztelet, mialatt énekelnek vagy imádkoznak. Vasárnapokon és ünnepnapokon *nagymise* és *prédikáció* tartatik. Ilyen alkalommal a pap gazdagon hímzett ruhában lép az oltárhoz és diszesen öltözködött oltárszolgák szolgálnak neki. Kitétetik az Oltáriszentség és tömjénfüst emelkedik ég felé. Délután végre *litánia* vagy *vecsernye* tartatik.

* * *

Nyilt templomba jó betérni, feszületnél áldást kérni. Jó az Isten! Ott keressed, hogy áldását elnyerhessed.

A jó gyermek a templomban.

Berta minden vasárnap elment a templomba. Mindig magával vitte imakönyvét, melyet nevenapjára kapott. A templomban szépen viselte magát. Imakönyvéből imádkozott vagy pedig énekelt. Megköszönte Istennek mindazon jókat, melyeket tőle vett. Kérte Istent, hogy sokáig éltesse és egészségben tartsa meg szülőit. De más emberekért is imádkozott. Megigérte Istennek, hogy ő mindig jámbor gyermek lesz. E mellett kérte, szeresse őt mindig és legyen mindenkor az ő jó mennyei atyja. Berta *jól* imádkozott.

A szentbeszéd vagy prédikáció alatt is csendesen viselte magát. Figyelemmel hallgatta, a mit a pap mondott. S ha szülői kérdezték, mit tanult a szentbeszédből, mindig sokat tudott mondani.

Szerették is Bertát szülői, mert *jámbor* és *ájtatos* leányka volt.

* * *

A jó gyermekek szeretnek imádkozni. Mikor Jézus tizenkét éves volt, elment szülőivel a templomba. A jó gyermekek örömest mennek a templomba. Édes Üdvözítőnk megáldá a gyermekeket. Az ő angyalaik mindig látják a mennyei Atyának szinét.

Az őrangyal örül a jó gyermekeknek, a rossz gyermeken pedig szomorkodik.

Mi ez?

Érc lévén, tudok szólani s tüdő nélkül kiáltani. Az élőket hívogatom. A holtakat elsiratom.

A helység.

Az emberek egymás mellé építik házaikat, hogy egymáson segíthessenek. Sok, egymás mellett álló ház *helységet* képez. Vannak kisebb és nagyobb helységek.

Némely helységben a házakban többnyire földmívesek laknak. Ilyen helységekben már csak kevés kézmíves van és vásárok nincsenek. Az ilyen helység *falu.*

Más helységekben sok kézmíves és kereskedő lakik. Ilyen helységekben vásárok is tartatnak, a mikor a környékből összegyülnek mindazok, a kiknek valami eladni valójuk van, mind pedig azok, a kik valamit venni akarnak. Az ilyen helység *város.*

A falukban és városokban különféle foglalkozású

emberek laknak. Némelyek a földet mívelik s gabonát, dohányt és más veteményeket termesztenek. Ezek *földmívesek.* Mások különféle tárgyakat, bútorokat, ruházatot, házieszközöket és más effélét készítenek. Ezek *kézmívesek* vagy *mesteremberek.* — Vannak, a kik adással és vevéssel foglalkoznak. Messze földről cukrot, kávét, sót, lisztet, borsot, vásznat, tüt, cérnát, vasárúkat és sok másfélét vesznek. Mindezt azután apránkint megint eladják. Ezek *kereskedők.* Vannak ezeken kívül *fuvarosok, hajósok, pásztorok, napszámosok* is. De tanult emberek is laknak a falukban és a városokban. Ilyenek *a papok, a tanítók, a kántorok, a gyógyszerészek, az orvosok, az ügyvédek, a tisztviselők.*

Ugyanegy helység lakói együttvéve községet képeznek. Minden községnek van *bírája, jegyzője* s más *elüljárói,* kik a rend fölött örködnek s a község dolgait vezetik.

Minden jóravaló ember szivén hordja a község javát.

A jó gyermek az utcán.

Antal szeretett az utcán játszani. Nagyon örült, ha a nap sütött s az udvar és az utca száraz volt. Más gyermekek is szerettek vele játszani, mert nem bántotta őket soha. Ha rossz gyermekek egymással civakodtak vagy épen verekedtek, Antal szétválasztá s kibékíté őket.

Játékközben még csak egy rossz szót sem lehetett tőle hallani. Ha pedig valakinek szivességet tehetett, bizonyosan meg is tette.

Ha felnőtt emberekkel találkozott, levette fövegét és illedelmesen köszönt. Az öreg vagy hibás

embereket sohasem nevette ki. Ily nagy bünt Antal sohasem követett el. Csak rossz gyermekek tesznek ilyent.

Az emberek örültek, ha Antalt látták. Ő *becsületes, ildomos* fiú volt.

A jó gyermek más házánál.

Sándorhoz így szólott egyszer Kálmán, az ő tanulótársa: «Pajtikám! jöjj el hozzánk vasárnap. Majd együtt játszunk».

«Jól van — felelt Sándor — elmegyek.»

Vasárnap azután elkéredzkedett szüleitől. Csinosan és tisztán öltözve ment Kálmánékhoz. Oda érve, letisztogatta lábairól a sarat, levette fövegét és csendesen kopogott az ajtón. «Szabad!» hangzott belülről és Sándor e szavakkal lépett be: «Dicsértessék a Jézus Krisztus!»

Kálmán azonnal eléje sietett s örült, hogy Sándor megtartá szavát. Kálmán szülői is szivesen fogadták öt. Most minden játékszerét elöszedé Kálmán. A fiúk vidáman játszottak, a nélkül, hogy pajkos lármát ütöttek volna.

Alkonyatkor így szólt Sándor: «Most már haza kell mennem». Kálmán szülői biztatták, hogy látogassa meg őket máskor is, mert ily jó fiút mindig szívesen látnak. Erre Sándor fövegét vette, szépen meghajtá magát, «Jó éjt!» kivánt és így illendőképen távozott.

Kálmán elkísérte öt egy darabig. Ezalatt pedig így szóltak egymás közt Kálmán szülői: «Ez a Sándor valóban *ildomos* fiú. Az ily jól nevelt gyermek szeretetreméltó».

Szánni kell a szerencsétlent, nem gúnyolni.

Élt egy Iván nevü tébolyodott férfi. Ez minden tébolyodottsága mellett csendes volt, csak akkor haragudott meg, mikor a gyermekek boszantották. Ha pedig sokat ingerkedtek vele, kővel is kezdé őket hajigálni.

Egy atya kinézvén ablakán, látta, hogy az Iván körül zajongó gyermekek közt ott van az ő fia is, sőt ez még hajigálja is a szerencsétlent. Ez annyira rosszul esett neki, hogy tovább nem nézhette.

Ebédnél kérdé fiától: «Ugyan kit kergettetek ma az utcán?»

«Hát nem ismeri atyám a bolond Ivánt?» szólt fia.

«Hogyne ismerném — válaszolt atyja. — De ugyan miért tébolyodott meg ez a szegény ember?»

«Azt mondják — felelé a fiú — hogy egyszer minden jószágát elveszté s e miatt annyira elbúsult, hogy megtébolyodott bele.»

«Hátha láttad volna őt azon órában, mikor megtudta, hogy mindenét elveszté, sajnálkoztál volna-e rajta? vagy gúnyoltad volna őt?» — tudakolá az atya.

«Hogyan gúnyoltam volna a szegény boldogtalan embert» — felelt a fiú.

«Mit gondolsz? — kérdé az atya — boldogabb-e most, mint azon pillanatban volt?»

«Hogy volna boldogabb, mikor eszét is elveszté» — viszonzá a fiú.

«Miért gúnyolod hát őt? miért nem szánod most is, mint akkor szántad volna?» — kérdé az atya.

Erre a fiú belátá, hogy helytelenül cselekedett.

Az éneklő-madarak.

Egy falut termékeny gyümölcsfák vettek körül. E fák tavaszszal gyönyörüen virágoztak, ágaikon pedig, valamint a körülöttük volt bokrokban, éneklő-madarak fészkeltek. Őszszel rakva voltak a fák almával, körtével és szilvával.

Egyszer csak háborgatni kezdék némely gyermekek a madarakat. Kövekkel hajigálták öket. Fölkeresték fészkeiket, elszedték és összetördösték tojásaikat. A fiatal madárkákat pedig agyonkínozták vagy haza vitték magukkal, hol azután elpusztultak a szegények.

Erre elriadtak a madarak és más vidékre költöztek, hol békében élhetének. A falu környéke pedig egészen szomorú és néma lett. A fákon és bokrokban nem hallatszott többé madárének.

Eljött a tavasz és a gyümölcsfák tele voltak hernyókkal. Ezek fölfalták a fák leveleit és virágait. Azelőtt csak elpusztíták az éneklő-madarak az ily kártékony hernyókat, de mióta azok elriadtak a falu tájékáról, a hernyók igen elszaporodtak.

Végre egészen kopaszon állottak a fák, nem termett gyümölcs és így nagy kárt szenvedtek a szülök, és a rossz gyermekek sok ideig nem ehettek sem almát, sem körtét, sem szilvát.

A temető.

A falun vagy városon kívül van a *temető*. Közönségesen körül van kerítve, vagy körül-árkolva. Közepén egy nagy *kereszt* áll. A merre csak pillan-

tunk, *sírhalmok* emelkednek a temetőben. Némelyek be vannak gyepesedve. Némelyek virágokkal és koszorúkkal vannak diszítve. Mindegyikhez egy kereszt van tüzve. Alattok az elhaltak tetemei nyugosznak. A temető szent hely, ott jó gyermekek nem játszanak.

Sok temetőben *kápolna* is van.

Ha valaki meghal, a pap, a kántor, a gyászoló rokonok és az ismerősök kikisérik a temetőbe. A pap beszenteli előbb a holt-tetemet, azután a sírt. Imát mond, hogy Isten a megholtnak örök nyugalmat adjon. Azután a kántor és a jelenlevők gyászéneke mellett bocsáttatik sírba a koporsó.

***

Igen nehéz az elválás attól, kit szerettünk, de vigasztal azon gondolat, hogy Isten akarta ezt így és hogy egykor föltámadunk!

A mező.

A falun vagy a városon kívül van a *mező*. Ott vannak a *szántóföldek*. A szántóföldeken búzát, rozsot, árpát, zabot, kukoricát, burgonyát és sok mást termesztenek a *földmívesek*. De a szántóföldet jól meg kell munkálni, hogy jó termést adjon. A földmívesek előbb fölszántják a földet, azután elvetik a magot. Az elvetett magot beboronálják. Ha azután Isten jó időjárást ad, jó aratás várható.

Szent Márk napja táján már zöldek a vetések. E napon körmenet (processió) indul meg a templomból. Imádkozva, énekelve haladunk a mezőre. Ott a pap imádkozik és megáldja a vetéseket. Mindnyájan kérjük Istent, hogy jó aratást adjon s a vetéseket

árvizektől, jégesőtől, szárazságtól és minden más bajtól oltalmazza meg.

A gabonát *liszté* őrlik a malomban. A búzalisztből zsemlét, kalácsot vagy kenyeret sütnek. Belőle sok tészta-féle eledelt is lehet készíteni. A rozslisztből jó kenyér lesz. Szegény emberek még árpalisztből vagy kukoricalisztből is sütnek kenyeret. Az árpával és kukoricával sertéseket hizlalnak. A zabot a lónak adják.

A kendert és lent is a szántóföldön termesztik. Belőlük készítik azután a vásznat.

A jó gyermek a mezőn.

Gyuri sokszor vitt ételt édes atyjának, ki a mezőn dolgozott. Ilyenkor nem tért le az útról, nem gázolta el a füveket és virágokat. Az útba esett gyümölcsfákat sem bántotta. Még csak a fák alatt fekvő gyümölcsökhöz sem nyúlt engedelem nélkül.

Ha hazamentében szép mezei virágokat talált, bokrétát kötött belőlök. Útközben azután meg-megnézegeté bokrétáját. Virágainak gyenge levelein, szép szinén és jó illatán sokszor csodálkozott. Ilyenkor föl-fölfohászkodott Istenhez, ki a mezei virágoknak is gondjukat viseli s rájok esőt és napfényt ad.

Haza érkezvén, édes anyjának vagy testvérének ajándékozá a bokrétát s valahányszor később is rája pillantott, Istennek jóságára gondolt.

Mi ez?

A szabad mezőre gyakran kisétálok, pedig kis házamtól soha meg nem válok.

A rét.

A fü a *réten* terem. Ha a fü nagyra nött, kimennek a munkások a rétre és lekaszálják. A *kaszás* nagy rendet vág kaszájával. Ha a lekaszált fü a renden megszáradt, *széna* lesz belőle. A szénát a réten összegyüjtik s előbb villahegyekbe, azután boglyákba rakják. A széna megpenészedik és megrothad, ha sok eső éri a renden, vagy ha beázik a boglyában. A ló, a marha, a juh igen szereti a jó szénát. De ha megrothad vagy megpenészedik, megárt a baromnak.

A merre víz járja a rétet, ott legbujábban terem a fü.

A réten a fü között sok szép sárga, piros, kék és más szinü virág terem. A rétet olykor egészen elborítja a sok illatos virág. A pillangók és a méhek virágról-virágra szállnak a réten.

Vannak olyan rétek is, melyeket nem érdemes lekaszálni. Az ilyeneket *legelőknek* hagyják s ezekre bocsátják a helység teheneit, kecskéit, sertéseit.

* * *

Hol kaszálják a szénát?

A pillangó és a méh.

Nyár van. A pillangó röpköd idestova. Játszik a napfényen, nem dolgozik soha.

Bezzeg van ám dolga a méhecskének! Sokat kell fáradni, gyüjteni szegénynek.

Közelit a zord tél. Havat ráz szakálla. Cifra pillangónak itt van a halála.

De a kis méhecske cseppet sem fél tőle. Elég mézet gyüjtött, élhet most belőle.

A szőlőkert és szőlőhegy.

A falun és városon kívül sok helyen szőlőtök vannak ültetve. Síkföldön *szőlőkerteket* látunk, hegyes vidéken pedig *szőlőhegyeket.*

A szőlőtök egyenes sorban állanak, mint a katonák. A szőlőtök vesszőket hajtanak s ezeken teremnek a szőlőfürtök.

A szőlőkertek és szőlőhegyek sok fáradságos munkát kívánnak, de jó időjárás mellett bőven megfizetik a *kapás* fáradozását.

Ha a szőlőfürtök teljesen megértek, beáll a *szüret.* Ekkor levágják a szőlőfürtöket. Kisajtolják belőlök az édes nedvet. A nedv, vagyis *must,* nemsokára kiforrja magát, megtisztul és készen van a *bor.*

A szőlőkertekben és a szőlőhegyeken gyümölcsfák is vannak. A barázdákba pedig babot (paszulyt), retket, káposztát vagy más effélét ültetnek a gondos gazdasszonyok.

Az erdő.

Sok falu és város környékén erdő is van. Az erdőben igen sok fa van. Van ott tölgyfa, bükkfa, cserfa, nyírfa, fenyűfa és sok más fa. Ezek *erdei fák.*

Erdőkből nyerjük az *épületfát, a bútorfát és a tüzifát.*

A tölgyfa igen hasznos erdei fa. Makkján sertéseket hízlalnak. Kérgét a cserző-varga használja. Fájából kapukat, ajtókat, bútorokat vagy szerszámokat készítenek. De tüzelésre is igen jó a tölgyfa.

A fenyü is igen hasznos erdei fa. Deszkákat, léceket, zsindelyeket vagy gerendákat csinálnak be-

löle. Ezeket azután az asztalosok és ácsok dolgozzák föl.

Az erdőben *cserjék* vagy *bokrok* is vannak. A mogyorócserjén mogyoró terem.

Az erdőben állatok is tartózkodnak. Ott lakik a szarvas, az őz, a nyúl, a róka, a farkas. A fürge mókus (evetke) a fákon ugrál. A madarak ágról-ágra röpködnek s az erdő szinte harsog éneköktől. Ott fütyörész a pinty, a rigó, a fülemile. Ott kakukol a kakuk. Ott károg a holló.

Az *erdei állatok* nem szorulnak emberek által készített lakásokra. Az sem szükséges, hogy az emberek táplálják őket. Maguk keresik föl élelmöket. De a hol sok a vadállat, ott a szarvasok és özek kimennek az erdőből s a földmíves vetését leeszik vagy legázolják. — A nyúl pedig kemény télen a gyümölcsöskertbe is bemegy és megrágja a fiatal fákat. A róka fiatal nyulakat és madarakat eszik, söt néha a tyúkokat, a ludakat és a kacsákat is elragadozza.

A róka és a réce.

A *róka szól:* Réce asszony! mit csinálsz ott a tavon! Jösz te ide a partra, kérlek nagyon. Már régóta van tőled mit kérdenem. Mondanék is egyet-mást oly szívesen.

A *réce felel:* Róka úr! te okosabb vagy nálamnál. De az sem bánt, mit te nekem mondanál. Jobb, ha tőled a réce távol marad és tóban uszkálva, keres halat.

Még a róka egy pár szép szót odavet. De a réce tovább úszván, csak nevet. Megszagolta, mi a ravasz szándoka. Róka úrnak pecsenyére fájt foga.

A víz.

Tudod-e, honnan jön a *víz?* Nagy dolog. Majd *eső* alakjában, majd *hó* alakjában esik a levegőből. Hát ha nem esik és nem havazik? Azért mégis van víz. Van elég a *kútakban, a tavakban, a patakokban, folyamokban és tengerekben.*

Vizet használunk a főzéshez, a mosdáshoz és a mosáshoz. Víz hajtja a vizimalmok kerekét. Vízzel oltjuk a tüzet. Vízben élnek a halak, a rákok, a békák és sok más állatok. A ludak és a kacsák is szeretnek a vízben úszkálni. Víz nélkül az emberek meghalnának, az állatok elhullanának, a növények kivesznének.

Az *eső* igen szükséges arra, hogy a füvek, a virágok, a bokrok és a fák nőjenek. Ha sokáig nem esik, elszáradnak a növények s az emberek és az állatok éhséget szenvednek.

Az esővel néha *jég* is esik és az elveri a termést. De a ki terméséért idején valamicskét fizet valamelyik biztosító társaságnak, annak kára megtéríttetik.

Télen megfagy a víz, *hó* és *jég* lesz belőle. A gyermekek ilyenkor csúszkálni mennek a befagyott tóra vagy folyóvízre. De vékony jégre nem kell menni, mert az könnyen beszakad. A ki alatt a jég beszakad, az megbetegedhetik, sőt a vízbe is halhat.

A kis hajósok.

Miska, Vince és Rózsa testvérek voltak. Szülőikkel egy városban laktak. Kertjök alatt széles víz folyt.

Messze a várostól malmok voltak a vizen. Egy molnár épen lisztet hozott haza csónakján. Míg a lisztet fölvitte, a gyermekek belementek csónakába és lóbálták magukat benne. Egyszerre csak az ötlött Miska eszébe, hogy eloldja a csónakot. Erre megindult a csónak és a kis balga gyermekek örültek egy ideig. De mikor látták, hogy a csónak mindig beljebb megy a vízre s előbb szülőik kertjén, azután a szomszédok kertjein is túlmegy, szepegni kezdének. Már a városka is elmaradt s a gyermekek hangos jajgatásra fakadtak. A parton volt emberek nem segíthettek, mert nem volt kéznél más csónak.

A víz a malmok felé hajtá a megrémült gyermekeket. Ha a malomkerekek alá jutnak, végök van! Ekkor egy derék molnár hirtelen eléjök evezett saját csónakjával és megmenté őket.

A jó gyermekek csak szülőik engedelmével csónakáznak.

Esik eső.

Esik eső, esdegél. Áldó cseppje száll a földre, szomjas földre, a mezőre. Puszta földnek virulása, az eső hullása.

Esik eső, esdegél. Áldó cseppje száll a fára, kis bokorra és virágra. Fák, virágok újulása, az eső hullása.

Esik eső, esdegél. Cseppjeiből áldás árad. Kap belőle minden állat. Állatoknak vidulása, az eső hullása.

Esik eső, esdegél. Áldást vár az ember tőle. Jut is bőven majd belőle. Embernek is vidulása, gyöngyeső hullása.

* * *

Minő kő van legtöbb a vízben?

Mikor hordhatni a vizet rostában?

A föld.

A *földön* látjuk a kerteket és mezőket, a réteket, a szőlőket és az erdőket. A földből nőnek a fák, bokrok, a virágok és minden más növény. Sok helyen víz borítja a földet. A *földön, a földben, a vizekben* élnek az állatok.

A *földön* vannak a házak, a tanyák, a faluk és a városok is, hol az emberek laknak. A *föld* hordozza az embereket, az állatokat és a növényeket.

A *földből* nyerjük a kőszenet, a követ, a sót, a vasat, a rezet és sok más hasznos anyagot.

A föld nem mindenütt egyenlő. Némely helyeken magas, más helyeken mély. A hol a föld igen magas, ott *hegyeket* képez. A hegyekről szép kilátás van a körülfekvő mezőkre és erdőkre, falvakra és városokra.

Míg élünk, kellemes lakhelyünkül szolgál a föld. Ha pedig magához szólít Isten, hült tetemünk a föld ölében talál nyughelyet. De eljő az idő, midőn föltámadunk és a földet örökre elhagyjuk.

A lég vagy levegő.

A föld fölött van a *lég* vagy *levegő*. A levegőt érezni is lehet. Ha kezünkkel arcunkat legyezgetjük, arcunk valamit érez. A mit pedig ilyenkor érez, az *a levegő*.

Ha a levegő gyorsan mozog, *szél* támad. Midőn lélekzetet veszünk, levegőt szívunk be. Levegő nélkül nem élhetünk. Az állatoknak és a növényeknek is kell levegő. A ki egészséges akar maradni, annak

mozgást kell tennie a *szabad levegőn.* Hogy a szobában is *friss levegő* legyen, időnkint kinyitjuk az ablakokat és az ajtót.

A mozgásba jött levegő, vagyis a *szél* hajtja a szélmalmokat.

A levegőben néha felhők úszkálnak. A felhőkből esik az eső, a hó és a jégeső. A felhőkkel néha *zivatar* jár. Ha zivatar (égiháború) van, akkor *villámlik* és *mennydörög.*

Az égiháború.

Sűrű felhők tornyosodnak. A madár nem énekel. Vad vihar között az égen szétterül az éjlepel.

Vérszinű villám cikázik. Fönn erősen mennydörög. És a zápor völgyön, erdőn áradatként hömpölyög.

Villám és dörgés dacára érzem én Isten kezét. Ő, ki mindezt ránk leküldé, el nem hagyja gyermekét.

Az ég.

Ha magunk fölé nézünk, látjuk azon szép kék boltozatot, a melyet *égnek* nevezünk.

Nappal a *napot,* éjjel a *holdat* és a *csillagokat* látjuk az égen.

A nap világosságot és meleget áraszt a földre. Világosság és melegség nélkül emberek és állatok nem élhetnének.

Néha a hold is világít, de sohasem melegít, mint a nap.

A csillagos ég.

Mily szép az ég sötétben! Ezernyi fáklya van a fénylő csillagoknak nyájas sugáriban.

Elnézem, egyre nézem, de nem azt gondolom: a sok között talán van nekem is csillagom.

Hanem: oh Isten! ez mind szépséged' hirdeti. Mily szép lehetsz, ki ilyent tudtál teremteni.

Az idő.

Azon időt, mikor a nap az égen van, *nappalnak* nevezzük. *Az időt*, mikor a nap nincs az égen, *éjjelnek* hívjuk. Egy nappal és egy éjjel együtt tesznek egy *napot*. Mielőtt a nap fölkel, *hajnal* van. Mikor a nap már fölkelt, *reggel* van. Mikor a nap alászáll, *alkony* van. Ha pedig lenyugszik, *este* van. Mikor a nap az ég közepén áll, *dél* van. Ekkor az óra tizenkettőt üt. Mikor az óra éjjel üt tizenkettőt, *éjfél* van.

Nappal dolgozunk. Éjjel nyugszunk. Dolgozni legjobb nappal. Nyugodni legjobb éjjel. Legjobb nyugalom az álom. A ki szorgalmasan dolgozott és jól cselekedett, az jól alszik.

Hét nap egy *hetet* tesz. A hétnek napjait így nevezzük: hétfő, kedd, szerda, csütörtök, péntek, szombat, vasárnap. Vasárnap prédikációra, szentmisére, vecsernyére megyünk és a munkától tartózkodunk, a többi napokon dolgozunk.

Négy hét és még két vagy három nap egy *hónapot* tesz. Tizenkét hónap pedig egy *évet* tesz.

Az évnek tizenkét hónapját így nevezzük: január, február, március, április, május, június, július, augusztus, szeptember, október, november, december.

Az év négy *évszakra* osztatik. Ez évszakok: a tavasz, a nyár, az ősz és a tél. Minden évszakra három-három hónap esik.

Reggel.

A sötét éj elenyészett. A nap mosolyogva jön föl. A madársereg eléje megy, köszönti víg zenével.

Vígan ébredtem föl én is. Két kezemet összeteszem, mert az álmot, jó Istenem! úgy illik, hogy megköszönjem.

Este.

Sok jót tettél, Isten, atyám! ma is velem. Vigyázz reám az éjjeli sötétségben, hogy alhassam békességben.

Jóltevő mennyei Atyám! hogy ha te vigyázasz reám, elkerül a veszedelem, s örvendetes lesz reggelem.

A NÉGY ÉVSZAK.

TAVASZ.

Tavaszszal fölolvad a hó és a jég. Kienged a föld fagya. Kizöldül a rét. Az ibolya nyílik. A fák virágoznak. A pacsirta énekel. A fecskék és a gólyák megérkeznek. A madarak fészket raknak. A földmívesek szántanak, vetnek és boronálnak. A kertészek fákat és palántákat ültetnek. A növények nőnek. Kellemes meleg van és mindenki örvend.

Tavaszra esik a húsvéti szent idő, áldozócsütörtök és

a pünkösdi ünnepek. Nagypéntek az Úr Jézus halálának, húsvétvasárnap pedig az ő föltámadásának napja. Áldozócsütörtökön Jézus mennybemenetelének, pünkösdkor pedig a Szentlélek eljövetelének emlékét ünnepeljük.

NYÁR.

Nyáron melegen süt a nap, és mi a hűvös árnyékot keressük. A gabna megérik és learatják. A fű nagyra nő és lekaszálják. A pillangók ide s tova röpködnek. A méhek mézet és viaszt készítenek. Közben-közben égiháború is van villámlással, dörgéssel és záporral.

A nyári hónapokra néhány ünnep is esik. Legnevezetesebbek ezek közt az Úrnap, Nagy-Boldog-Asszony ünnepe és szent István király napja. Az Úrnap az Oltáriszentség ünnepe. Nagy-Boldog-Asszony napja a boldogságos szűz Máriának, édes hazánk pártfogójának ünnepe. Szent István napján pedig első szent királyunk emlékét üljük meg.

ŐSZ.

Őszre rövidebbek a napok. Már nincs oly meleg, mint nyáron. A rétek le vannak kaszálva. A szántóföldek kopáron állanak. Egyrészök már újra föl van szántva. A fecskék, gólyák és sok más madár melegebb vidékre költöznek. A gyümölcsöt leszedik és megszüretelnek. A földnek minden terményét haza takarítják. A fák levelei megsárgulnak, elvörösödnek és lassankint lehullanak. Reggel és este köd borul a földre. Végre hideg lesz.

Őszszel is több ünnep esik. De legnevezetesebb a mindenszentek ünnepe. Ezt a halottak napja követi. Ekkor a holtakról emlékezünk meg. Meglátogatjuk sírjaikat és kérjük Istent, hogy nekik örök nyugalmat adjon.

TÉL.

Télen később kel és korán nyugszik a nap. Igen hideg van. A tó és a patak befagy. A gyermekek víg kedvvel csúszkálnak a jégen. Az eget sokszor szürke felhők borítják. Hideg szél fú. Esik a hó. Minden hóval van borítva.

Télre esik a karácsonyi szent ünnep. Ez a gyermekeknek legkedvesebb ünnepe. A szent karácsony a kisded Jézus születésére emlékeztet. Ekkor a jó gyermekek a kisded Jézus nevében ajándékot kapnak. Karácsony után néhány napra Szilveszter napja következik. Ez az évnek utolsó napja. Ekkor hálát adunk Istennek mindazon jókért, melyben egész éven át részesített. Másnap azután újév napja van. Ekkor egymásnak erőt, egészséget és égi áldást kívánnak a jó emberek.

Szánkázás.

Tél az idő, fénylik a hó, vígan csúszik a kis szánkó. Virgonc fiúk ülnek rajta, egyikök a kecskét hajtja.

Ostor csattan, kecske mekeg. Űzik, hajtják a gyermekek. A dombról, hogy lefuttatnak, uccu! szépen lefordulnak.

Fut a kecske, a meddig lát! Fiúk ütnek nagy hahotát. Szánkájok dirib-darabba', került vissza az udvarba.

Tél az idő, fénylik a hó, összetört a szép kis szánkó. Az lesz a derék legényke, a ki mást csinál helyébe.

Az ember.

Én még kicsiny és fiatal vagyok. Én *gyermek* vagyok. Tanulótársaim is gyermekek. A gyermekeknek *teste* elejénte kicsiny és gyenge. De lassankint nagyobbá és erősebbé lesz. A *szülők* ételt és italt ad-

nak a gyermekeknek, *ápolják* és *nevelik* őket. A szülök sokat fáradnak és gondoskodnak, míg a gyermekből *felnőtt ember* válik.

Testem sok *részből* áll. Főrészei: a *fej*, derék, karok és lábak, vagyis *végtagok*. A fejen vannak a *szemek*, az *orr*, a *fülek* és a *száj*. Szemeimmel *látom* a körülem levő tárgyakat. Látom a napot, holdat és csillagokat. Füleimmel *hallom*, a mit atyám vagy anyám mondanak. A madaraknak szép énekét is hallom. Orrommal *szagolom* a kis ibolyát és a szép rózsát. Nyelvemmel *ízlelem* a cukrot. Egész testemen *érzem* a napnak meleg sugarait és a téli hideget. Öt *érzékem* van. Ezek: *a látás, a hallás, a szaglás, az ízlés* és *a tapintás*. Érzékeim segélyével ismerem meg a világon levő tárgyakat. Nem minden embernek van meg mind az öt érzéke. Némelyek nem látnak, mások nem hallanak. Én szerencsés vagyok, hogy mind az öt érzékem megvan.

Az embernek halhatatlan lelke van. A lelket nem lehet látni. Míg a lélek a testben van, *él* az ember. De mihelyt a lélek megválik a testtől, *meghalt* az ember. A holttestet *hullának* vagy *tetemnek* hívjuk. A holttestet eltemetik, de a lélek visszatér Istenhez, a ki azt saját képére és hasonlatosságára teremtette.

* * *

Mindenkor igazat beszélj, s ha bántanak is érte, ne félj. Ha igazat szólsz, az Isten is megsegít bajos ügyedben.

* * *

A mi civódásra vezet, távol legyen minden tőled. És ha mások összevesznek, tedd meg, hogy kibéküljenek.

Felebarátoddal jót tégy!

Albert egy szép darab fehér kenyeret kapott ozsonnára. Örült a kenyérnek, mert éhes volt és kiment vele az udvarra. Azonban jött a szegény szomszéd fiacskája és előtte megállott. Meglátta a szép fehér kenyeret, nagyot sóhajtott és mondá: «Oh, az én beteg húgom már sokszor kért fehér kenyeret. De nekünk nincs és nem is vehetünk».

Albert majd a szegény fiúra, majd kenyerére pillantott. Ezt kétfelé törte és a nagyobb darabot a fiúnak adta. «Itt van! — mondá — vidd szaporán húgodnak s mondd meg neki, hogy szivesen adom.»

Albert *jót tett*, jótéteményt gyakorolt.

***

Ha másokkal szivességet tehetsz, nyomban s örömest Istenért tedd! Majd azt mondják: *Ez a jó gyermek! és szereti a jó Istent!*

Tiszteld az öregeket!

Egy atyának két fia volt. Ezek sokszor kinevették és kigúnyolták az öreg embereket. Az atya gyakran megfeddé ezért őket. Elmondotta, milyen rút dolog Isten és emberek előtt az öregeket kinevetni és kigúnyolni. De minden feddése és oktatása sikertelen máradt.

Midőn egyszer e jó atyának nevenapja volt, szerencsét, egészséget és hosszú életet kivántak neki gyermekei. Ő azonban így szólott hozzájok: «Oh, fiaim! kivánjátok inkább, hogy mielőbb meghaljak, mert ha

megöregszem, pajkos gyermekek, sőt talán saját fiaim is ki fognak nevetni és gúnyolni».

A fiúk megszégyenülve süték le szemeiket. Belátták hibájokat és ezentúl tisztelettel viseltettek az öregek iránt.

Én látok.

Van két szemem, tisztán látó, mindenfelé forgatható. Látok virágot, fát, bokrot. Látom a kék égboltot. E két szemet Isten adta. S a mit látnak, ő alkotta.

Én hallok.

Isten két ép fület adott, hogy hallhassak minden hangot, midőn így szól édes anyám: *Jer, ne tedd azt! hallgass reám!* s ha atyám hí: *Jöjj szaporán: Szeretlek én, jó kis babám.*

Én beszélek.

Szájam is van, szájam is van énnekem. Ennek hasznát én igen jól vehetem. Vele sok kérdést tehetek. Elmondhatom, mit érezek. Tudok nevetni, dalolni, imádkozni s magasztalni tégedet, jó Isten! ki vagy a mennyekben.

Én játszom.

Van két kezem, jobb és bal. Mindegyike öt újjal. Ezekkel tapintok, fogok s játszom, a míg kicsiny vagyok. De ha majd nagy leszek és birok dolgozni, két kezemet ugyan nem hagyom heverni.

Én járok.

Van két lábam, a melyeken állok, atyám, anyám után járdogálok. Bár futni, ugrálni úgy nem tudok, mint akarnám, azon nem búsulok. Ha megnövök és erősebb leszek, kétszer oly szapora lépést teszek.

Én érzek.

Szivem van, szivem van itt a keblemben! Oly pici, a mily vígan dobog odabenn! S atyám, anyám után ver oly melegen. Tudjátok-e, ki adta a szivet nekem? A jó Isten, kitől ered a szív, élet és szeretet.

Becsületes légy.

Miklós kést talált az úton. Megnézte és örült neki, mert két ága és szép fehér nyele volt. De így gondolkozott magában: «E kést nem tartom meg, mert ez bün volna. Ha gazdája akad, visszaadom neki». Nemsokára egy embert látott feléje tartani. Azon ember a földre nézdegélt s látszott, hogy valamit keres. Miklós megkérdezte: mit keres? «Egy kétágú, fehérnyelü kést» — mondá az ember.

«Én már megtaláltam!» — mondá Miklós. Ezzel átadta a kést tulajdonosának.

És a tulajdonos megdicsérte a becsületes fiút.

Szép a tisztaság.

A kis galamb a födelen megtisztogatja szárnyait. Megmosdik ám a macska is, nyalván picinke lábait.

A fecske, holló, réce, gém, — mind, mind szépen

megmosdanak. És a patak hullámaiban vígan fürödnek a ludak.

A mi csak él földön, vizen, tudja, mi a szép tisztaság. A fák az eső cseppiben, harmatban fürdik a virág.

És mindenütt e hang beszél: *Légy tiszta és rosszat ne tégy!* Kövesd gyermek e tanácsot s testben, lélekben tiszta légy!

Az előljárók.

A hol egy házban sok gyermek és cseléd van, nem szabad mindenkinek kénye-kedve szerint tennie. A családatyák és anyák kormányozzák a házat. Ők mondják meg a gyermekeknek és cselédeknek, mit dolgozzanak. Ők gondoskodnak a szükségesek beszerzéséről. Ők békítik ki az egyenetlenkedőket.

Mit az atya és az anya a házban, azt teszik az előljárók az országban.

Az atya, az anya és a gyermekek családot képeznek. Minden faluban vagy városban sok család van. Az ország sok faluból és városból áll.

A családot a családanya, a falut és várost az előljárók, az országot a király kormányozzák.

A szülők megbüntetik a rossz gyermeket. Az előljárók megbüntetik a rossz embereket.

Mindenki tartozik az előljáróknak engedelmeskedni. Ezt Isten parancsolja.

* * *

Magyarország a mi édes hazánk. *Ferenc József* a mi kedves királyunk.

Minden jó magyar szereti a hazát és tiszteli a királyt.

Munkára fel!

Munkára fel! Ne vesztegelj! Nem restekért van itt a hely. Itt szorgalom kell. — Nézz körül! Minden munkának él s örül.

Mozgásban él egész világ. Dolgos méhnek itt a virág. Amott a zöld lomb, s a madár alája fészket rakni jár.

Pillangó szerteszét repes. Hangyácska élelmet keres. A kis pók hálón dolgozik. Minden, minden foglalkozik.

Munkára hát! Ne vesztegelj, embernevet hogy érdemelj. Másként állat maradsz csupán, ott is csak hangya, pók után.

ISTEN.

Isten teremtette a mennyet és a földet, a napot, a holdat és a csillagokat. A hegyek és a völgyek, a folyamok és a patakok, az erdők és a rétek, meg a szántóföldek is mind *Isten teremtményei.* Minket is ő teremtett. Mindent *Isten* teremtett. A mi csak a világon van, mind Istentől van.

Isten csak azt mondá: *Legyen!* és meglett minden.

Isten *mindent lát. Ő mindent is hall.* Szivünkbe is belát és *azt is tudja, a mit gondolunk.*

Isten *gondot visel* mindenre. Az ő akarata nélkül egy hajszálunk sem eshetik le fejünkről.

Isten *mindent megtehet,* a mit akar. Ha akarja, a jég azonnal elolvad, a mező kizöldül, a fa virágzik, a gabona és a gyümölcs megérik. Ha akarja, a fák

levelei lehullanak, a földet hó borítja el és a patak befagy. Ha akarja, élünk. Ha akarja, meghalunk.

A mi *jó*, minden *Istentől* van. A jó Isten adja a napfényt és az esőt, a nappalt és az éjjelt, az ételt és az italt, még az egészséget is. Ő éltet és táplál minket és gondot visel reánk. Isten még az állatokról is gondoskodik. A féregnek is megadja azt, a mi neki szükséges. A jó gyermekeket jobban szereti, mint mi szemünk fényét.

Isten *legjobb*. Benne semmi rossz sincs. Ő a jót *szereti* és *megjutalmazza*, a rosszat pedig *gyülöli* és *megbünteti*. A rossz gyermekeket is megbünteti.

A mennyei Atya.

Egy jó atya a városban lakott, gyermekei pedig anyjokkal egy falun tartózkodtak. Az atya egy ládácskát küldött gyermekeinek, a melyben különféle ajándékok voltak. Egy levél is volt a ládácskában. Ez így szólott: «Édes gyermekeim! Szorgalmasan tanuljatok! Engedelmeskedjetek anyátoknak és tanítótoknak! Jók legyetek, ájtatosan imádkozzatok, akkor majd nemsokára szabad lesz eljönnötök hozzám. Örüljetek, mert itt magamnál más szép tárgyakat is tartogatok számotokra».

A gyermekek nagyon örültek és így szólának: «Mily jó a mi atyánk! Mennyi örömet szerez ő nekünk! Szivünkből szeretjük mi öt, ha nem látjuk is. Megteszünk mindent, mit a levélben ír, hogy viszont örömet szerezzünk neki. Mily igen örülünk, hogy atyánkat nemsokára meglátjuk».

Anyjok erre mondá: «Édes gyermekeim! A mint atyátok e földön cselekszik veletek, úgy cselekszik az emberekkel a mennyei Atya is. Nem látjuk ugyan őt, de ő különfélét készített számunkra; a napot, a holdat, a csillagokat, a virágokat, a gyümölcsöt, a gabonát és sok egyebet, a melyek azt mutatják, hogy ő szeret minket. A Szentírás az ő levele, a melyben akaratját nyilatkoztatja ki és mennyországot igér nekünk. Ott még nagyobb és szebb ajándékok várnak reánk, mint a minőket e világon nyertünk tőle».

És kis vártatva így folytatá:

«Mennyei Atyánk tudja, mire van szükségünk. Csak kérnünk kell őt s megtennünk, a mit a szülők, tanítók és elöljárók által parancsol.»

* * *

Gyakran gondolj Istenre! Örömest imádkozzál és jó légy! Isten szívesen meghallgat.

Ha jó leszesz, szíved nyugodt lesz.

* * *

Adj hálát Istennek mindazokért, miket neked adott.

Csak azáltal adhatsz neki igazán hálát, ha jó leszesz.

* * *

Kezed legyen összetéve, szemed Istenhez emelve, s szívből jöjjön imádságod. Foganatját csak így látod.

* * *

Akármely rejtekhelyen légy, lát az Isten, rosszat ne tégy!

A Mindenható.

Piciny pacsirta hangosan dalol a lomb alól. S az Úr amott fönn, égi szép lakában, dicsőségét látja bájos dalában.

Piciny halacska nesz nélkül halad a víz alatt. S habár örömét, fájdalmát nem mondja, az Isten tudja ezt s van rája gondja.

S mondjon bár kis szád víg dalt vagy panaszt, ő hallja azt. S habár hallgatsz is, tudja ő legjobban, hogy szívecskéd miért és hányat dobban.